

J U L E S   V E R N E

Het experiment van Dr.

Ox

Een fantastische roman

1872

Biografie

Jules Verne (1828–1905)

Jules Verne werd geboren op 8 februari 1828 in Nantes, de havenstad aan de Loire. Als kind was hij gefascineerd door de schepen en de verre reizen die ze beloofden. Hij studeerde rechten in Parijs maar koos voor het schrijven. In 1862 sloot hij een contract met uitgever Pierre-Jules Hetzel voor een reeks avonturenromans — *Les Voyages Extraordinaires* — die de rest van zijn leven zou bepalen. Drie boeken per jaar, wetenschappelijk nauwkeurig, avontuurlijk van toon.

Dokter Ox verscheen in 1872, het jaar van Michael Strogoff en vlak na *De reis om de wereld in tachtig dagen*. Het is een van zijn kortere en luchtiger werken — een satirische vertelling over een Vlaamse stad die door een wetenschappelijk experiment volledig op hol slaat. Verne kende Vlaanderen van zijn reizen en beschrijft de Vlaamse karakters met een mengsel van genegenheid en komische overdrijving.

Verne stierf op 24 maart 1905 in Amiens. Na Agatha Christie is hij de meest vertaalde schrijver ter wereld. Dokter Ox is in vergetelheid geraakt bij het grote publiek maar verdient zijn plaats in de collectie: het is Verne op zijn speelst, zonder de ernst van zijn grote reisromans, maar met dezelfde precisie in het wetenschappelijke detail.

— *De redactie*

Voorwoord

Dokter Ox is een satire vermomd als avonturenroman. De stad Quiquendone — een verzinsel dat Verne ergens in West-Vlaanderen situeert, dertien en een halve kilometer ten noordwesten van Oudenaarde — is de rustigste stad ter wereld. Haar inwoners leven in een tempo dat zelfs voor Vlamingen uitzonderlijk flegmatisch is: een rechtszaak duurt er een eeuw, een huwelijksaanzoek wordt na zeven jaar afgehandeld, en zelfs de honden blaffen te lui om gevaarlijk te zijn.

Dan verschijnt dokter Ox, een mysterieuze wetenschapper die aanbiedt de stad gratis van gaslicht te voorzien. Hij legt leidingen aan, installeert zijn apparatuur — en begint heimelijk het leven in de stad te bespuiten met pure zuurstof. Het effect is spectaculair: de Quiquendononaren worden driftig, hartstochtelijk, ruziënd. Ze halen oude vetes uit de kast. Ze beginnen opera's te zingen. Ze verklaren de oorlog aan de buurstad.

Verne gebruikt dit experiment om zijn tijdgenoten te karikatureren: de burgerij die zichzelf voor beschaafd houdt en bij de eerste gelegenheid terugvalt op dierlijk gedrag. De wetenschappelijke premisse — hyperventilatie door zuurstofoverschot — is biologisch niet onredelijk. Maar de satire is het eigenlijke onderwerp. Dokter Ox is Vernes grappigste boek.

— *De redactie*

Inhoudsopgave

I.....	6
II.....	9
III.....	15
IV.....	22
V.....	28
VI.....	36
VII.....	41
VIII.....	52
IX.....	59
X.....	59
XI.....	65
XII.....	72
XIII.....	73
XIV.....	83
XV.....	88
XVI.....	89
XVII.....	91

Hoofdstuk

I

Het is vergeefs te zoeken, zelfs op de beste kaarten, naar het kleine stadje Quiquendone.

Wie een kaart van Vlaanderen raadpleegt, oud of nieuw, zal de stad Quiquendone waarschijnlijk niet vinden. Is zij dan een verdwenen plaats? Neen. Een stad die nog moet komen? Evenmin. Zij bestaat, ondanks de geografen, en dat al acht à negen eeuwen lang. Zij telt zelfs tweeëntwintighonderd drieënnegentig zielen, als men één ziel per inwoner rekent. Zij ligt dertien en een halve kilometer ten noordwesten van Oudenaarde en vijftien kilometer en een kwart ten zuidoosten van Brugge, midden in Vlaanderen. De Vaar, een kleine zijrivier van de Schelde, stroomt onder haar drie bruggen door, die nog steeds bedekt zijn met een middeleeuws dak, zoals men dat in Doornik ziet. Men bewondert er een oud kasteel, waarvan de eerste steen in 1197 werd gelegd door graaf Boudewijn, de latere keizer van Constantinopel, en een stadhuis met half gothische vensters, bekroond met een rij kantelen en overheerst door een beiaardtoren met torentjes, die driehonderdzevenenvijftig voet boven de grond uitrijst. Elk uur klinkt er een klokkenspel van vijf octaven, een waar hemels klavier, dat in roem zelfs het beroemde carillon van Brugge overtreft. De vreemdelingen -- als er ooit een in Quiquendone is geweest -- verlaten deze merkwaardige

stad niet zonder de zaal der stadhouders te hebben bezocht, waar het levensgrote portret hangt van Willem van Nassau, geschilderd door Brandon; het doksaal van de Sint-Magloirekerk, een meesterwerk van zestiende-eeuwse bouwkunst; de smeedijzeren put die midden op het Grote Sint-Ernulphusplein staat en wiens prachtige versiering te danken is aan de schilder-smid Quinten Metsijs; het praalgraf dat ooit werd opgericht voor Maria van Bourgondië, dochter van Karel de Stoute, en dat nu rust in de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Brugge, enzovoort. Ten slotte is de voornaamste nijverheid van Quiquendone de fabricage van slagroom en gerstezuurtjes op grote schaal. Sinds vele eeuwen wordt de stad van vader op zoon bestuurd door de familie Van Tricasse! En toch staat Quiquendone niet op de kaart van Vlaanderen! Is het een verzuim van de geografen, een opzettelijke weglating? Dat kan ik u niet zeggen; maar Quiquendone bestaat werkelijk, met haar smalle straten, haar versterkte omwalling, haar Spaanse huizen, haar markthal en haar burgemeester -- zozeer zelfs dat zij onlangs het toneel is geweest van verrassende, buitengewone, ongelooflijke maar toch waarachtige gebeurtenissen, die in dit verhaal nauwgezet zullen worden verteld.

Zeker, er valt niets slechts te zeggen of te denken over de Vlamingen van West-Vlaanderen. Het zijn brave mensen, wijs, zuinig, gezellig, gelijkmatig van humeur, gastvrij, misschien wat traag van taal en geest, maar dat verklaart allerminst waarom een van de merkwaardigste steden van hun grondgebied nog altijd ontbreekt in de moderne cartografie.

Deze nalatigheid is zeker te betreuren. Als de geschiedenis, of bij gebrek daaraan de kronieken, of bij gebrek aan kronieken de overlevering van het land, nog maar melding maakte van

Quiquendone! Maar neen, noch de atlassen, noch de reisgidsen, noch de routebeschrijvingen reppen er met een woord over. Zelfs de scherpzinnige heer Joanne, die geen gehucht overslaat, zwijgt erover. Men begrijpt hoezeer dit stilzwijgen de handel en nijverheid van de stad schaadt. Wij haasten ons er echter aan toe te voegen dat Quiquendone geen nijverheid en geen handel kent, en dat zij dat gemis uitstekend kan missen. Haar gerstezuurtjes en haar slagroom worden ter plaatse opgegeten en niet uitgevoerd. De inwoners van Quiquendone hebben tenslotte niemand nodig. Hun wensen zijn bescheiden, hun bestaan is eenvoudig: zij zijn kalm, matig, koelbloedig, flegmatisch, kortom "Vlaams", zoals men dat nog wel eens aantreft tussen de Schelde en de Noordzee.

Hoofdstuk

II

De burgemeester Van Tricasse en de raadsheer Niklausse bespreken de zaken van de stad.

« Geloof u dat werkelijk? » vroeg de burgemeester.

« Ik geloof het, » antwoordde de raadsheer na enkele minuten stilte.

« Men moet niets overhaasten, » hernam de burgemeester.

« Wij praten nu al tien jaar over deze gewichtige kwestie, » antwoordde raadsheer Niklausse, « en ik beken u, waarde Van Tricasse, dat ik nog altijd niet tot een besluit kan komen. »

« Ik begrijp uw aarzeling, » zei de burgemeester, die pas na een goed kwartier nadenken weer het woord nam, « ik begrijp uw aarzeling en deel haar volkomen. Wij doen verstandig door geen enkele beslissing te nemen voordat wij de zaak grondiger hebben onderzocht. »

« Het staat vast, » antwoordde Niklausse, « dat het ambt van burgerlijk commissaris volkomen overbodig is in een stad zo vreedzaam als Quiquendone. »

« Onze voorganger, » antwoordde Van Tricasse op ernstige toon, « onze voorganger heeft nooit, en zou nooit hebben gedurfd

te beweren dat iets vaststaat. Elke stellige uitspraak kan later onaangename gevolgen hebben. »

De raadsheer knikte instemmend en zweeg vervolgens ongeveer een halfuur. Gedurende die tijd bewogen noch de raadsheer noch de burgemeester ook maar een vinger. Toen vroeg Niklausse of zijn voorganger -- dat was nu ongeveer twintig jaar geleden -- niet evenals hij het voornemen had gekoesterd om dat ambt van burgerlijk commissaris af te schaffen, dat de stad Quiquendone jaarlijks dertienhonderdvijfzeventig frank en enige centen kostte.

« Inderdaad, » antwoordde de burgemeester, die met statige traagheid zijn hand naar zijn gladde voorhoofd bracht, « inderdaad; maar die brave man is gestorven voordat hij de moed had gevonden een beslissing te nemen, noch in deze zaak, noch in enige andere bestuurlijke aangelegenheid. Hij was een wijs man. Waarom zou ik niet hetzelfde doen? »

Raadsheer Niklausse zou niet in staat zijn geweest een reden te bedenken die het oordeel van de burgemeester kon tegenspreken.

« De mens die sterft zonder ooit tijdens zijn leven een besluit te hebben genomen, » voegde Van Tricasse er ernstig aan toe, « staat zeer dicht bij de volmaaktheid op deze wereld! »

Na deze woorden drukte de burgemeester met het topje van zijn pink op een bel met een gedempte klank, die eerder een zucht dan een geluid voortbracht. Bijna onmiddellijk gleden lichte voetstappen zachtjes over de tegels van de overloop. Een muis zou niet minder gerucht hebben gemaakt op een dik tapijt. De deur van de kamer draaide geruisloos open op haar geoliede scharnieren. Een blond meisje met lange vlechten verscheen. Het was Suzel Van